

Дубина Н. А.,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права факультету № 1 Харківського національного університету
внутрішніх справ, канд. юрид. наук,

Духовна єдність – запорука соборності України

Одним з невідкладних завдань сучасного державотворення в Україні є консолідація української нації, всіх громадян, збереження територіальної цілісності держави, зміцнення єдності її регіонів. Важливе значення у його вирішенні має вивчення історичного досвіду боротьби нашого народу за свою соборність. Так, Президент України Петро Порошенко указом № 871/2014 від 13 листопада 2014 року «Про День Соборності України» встановив необхідність відзначати щорічно 22 січня – у день проголошення в 1919 році Акта злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки – День Соборності України. Цей Указ Президента України, особливо в сучасних умовах розвитку нашої державності, має велике значення для відтворення духу патріотизму та формування і зміцнення національної ідеї. Адже, свого часу, Акт Злуки відігравав важливе значення в історії України і був важливим здобутком української демократії часів революції.

Поняття «соборність» – це неодмінна умова розвитку і процвітання нації. Вона означає об'єднання в одне державне ціле всіх земель, які заселяє конкретна нація на суцільній території. Проте соборність не обмежується лише ідеєю збирання етнічних земель у рамках національної держави, а передбачає також духовну консолідацію всього населення країни, єдність усіх її громадян, незалежно від національності. Нарешті, соборність невіддільна від досягнення реальної державності, забезпечення справжнього суверенітету і незалежності народу, побудови процвітаючої демократичної національної держави.

Для українського народу, віками позбавленого своєї власної державності та розірваного на частини між сусідніми країнами, дана проблема завжди була особливо болючою і неймовірно складною. Незважаючи на численні лиха й труднощі, що випали на долю нашого народу, ідея всеукраїнської єдності, соборності України ніколи не полишала його.

Ця ідея здійснилася лише на початку XX століття, коли Центральна Рада, Уряд якої очолював Володимир Винниченко, проголосила четвертий Універсал, за яким «однині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу». Восени 1918 року, після розпаду Австро-Угорської імперії, утворилась Західноукраїнська Народна Республіка з

центром у Львові. Усі ці події викликали серед широкого загалу Галичини все більшу підтримку ідеї Злуки всіх українських земель в єдину державу.

Державний Секретаріат ЗУНР, керуючись ухвалою Української Національної Ради від 10 листопада 1918 року, розпочав з Директорією УНР переговори про Злуку.

У м. Фастові 1 грудня 1918 року було укладено попередній Передвступний договір між ЗУНР і УНР про наступну Злуку обох держав. У договорі вказувалось, що ЗУНР має непохитний намір злитися з Українською Народною Республікою, заявляючи намір завершення свого існування як окремої держави, увійшовши з усією територією і населенням в УНР. Таке ж бажання виражалося в намірі УНР злитись із ЗУНР, прийнявши її населення та територію, як складову частину УНР. Уряди двох держав передбачалось об'єднати в єдиний уряд, а ЗУНР у зв'язку з історичними особливостями, окремими правовими та культурними інститутами, будучи частиною соборної України, «дістає територіальну автономію, межі якої будуть передбачені при ратифікації договору про Злуку».

Договір, підписаний двома сторонами, міг бути опублікований тільки за спільною згодою. Від імені Директорії ЗУНР договір підписали: В. Винниченко, П. Андрієвський, Ф. Швець, С. Петлюра, а від імені ЗУНР – повноважні представники Державного Секретаріату Л. Цегельський та Д. Левицький. Найбільшим прихильником підписання Передвступного договору та підтримки позиції ЗУНР був В. Винниченко. Позицію ЗУНР так висловив Л. Цегельський: «ми хочемо мати сейм і свою провінційну владу, бо наші відносини дуже відмінні від ваших. Галичина від 1848 року привикла до конституційно-парламентського ладу, а ви його ще не мали. Галичина звикла до західноєвропейського права, а у Вас закони російські інакші».

Ці рішення були підтримані серед населення Галичини. Так, на загальних зборах жителів с. Жулин Стрийського повіту 22 грудня прийнято наступну резолюцію: «громадяни, а також комісаріат тутешньої громади заявляємо, підтверджуємо своїм підписом, що ми не бажаємо окремої Західно-Української Республіки, а щоб Галичина, Буковина і північна частина Угорщини ... стала сполучена з усіма українськими землями з головною столицею в м. Києві».

Об'єднання двох держав стало першою справою, яку вирішила розширена Українська Національна Рада на своєму засіданні 3 січня 1919 року.

Із цього договору можна зробити висновок, що ЗУНР добровільно ліквідовувалась як держава і входила до складу УНР. У Західній Україні панували настрої, які можна передати словами полковника Є. Коновальця: «шлях на Львів лежить через Київ». Важливим було і те,

що керівники ЗУНР бажали реалізувати Злуку обох держав на правовій основі шляхом поступової інтеграції. Це відповідало змісту попередньої діяльності керівництва ЗУНР. У прийнятій УН Радою Ухвали «Про Злуку Західно-Української Народної Республіки з Українською Народною Республікою» говорилось, що УН Рада виконуючи право самовизначення українського народу, проголошує торжественне з'єднання з нинішнім днем ЗУНР з Українською Народною Республікою в одну, одноцілу суверенну Народну Республіку»

Далі в Ухвалі вказувалось, що, бажаючи якнайскорішого проведення Злуки, Українська Національна Рада затверджує Передвступний договір і доручає Державному Секретаріатові розпочати переговори з урядом Української Народної Республіки про ратифікацію договору про Злуку.

До часу скликання Установчих Зборів об'єднаної держави законодавчу владу на території ЗУНР виконувала Українська Національна Рада, а виконавчу – Державний Секретаріат, який призначався УН Радою.

Ухвала УН Ради від 3 січня 1919 року (хоч носила назву ухвали, а не закону) була опублікована у «Вістнику державних законів і розпорядків» та набула сили закону.

22 січня 1919 року на Софіївській площі у Києві в присутності війська, народу, членів Директорії, делегацій ЗУНР відбулося святкове проголошення акту Злуки. В універсалі, який видала Директорія з цього приводу, говорилось: «дня 3 січня 1919 року Українська Національна Рада, як представниця волі всіх українців в Австро-Угорщині і як найвищий їх орган святочно проголосила з'єднання ЗУНР з Українською Придніпрянською Народною Республікою в одну Суверенну Народну Республіку. Вітаючи з великою радістю цей історичний крок наших західних братів Директорія УНР рішила прийняти це з'єднання і ввести його в життя згідно з умовами, які означені в ухвалі Української Національної Ради від 3 січня 1919 року». Делегація УН Ради взяла участь у Трудовому Конгресі, де на першому засіданні 23 січня був одногolosно ратифіковано «Акт Злуки». До складу президії Трудового Конгресу від галичан увійшли С. Вітик та Т. Старух.

На засіданні Конгресу, який продовжував свою роботу, 28 січня 1919 року в законі про форму Української влади передбачалось, що «з огляду на небезпечний військовий час влада і оборона держави надається Директорії УНР». Директорія доповнилась представником ЗУНР і до наступної сесії Трудового Конгресу виконувала всі функції найвищого органу влади та видавала необхідні для оборони держави закони з наступним їх затвердженням на сесії Трудового Конгресу. Виконавча влада належала Раді Народних Міністрів, яка призначалась Директорією і під час перерви сесії Конгресу була підзвітна їй. Виділ Української На-

ціональної Ради призначив Є. Петрушевича представником ЗУНР у складі Директорії.

Рішення про Злуку двох держав не змогло створити цілісного правового механізму об'єднаної Української Народної Республіки, а лише проголосили її утворення і визначили основні шляхи до цього.

Утворити нову державу повинні були Установчі Збори, скликані з представників обох держав. Час і спосіб їх проведення мали визначити уряди обох держав.

Дві держави переставали існувати, зливаючись в одне ціле з часу набрання законодавчої сили рішення Установчих Зборів про утворення однієї держави. Ці рішення не були втілені в життя з причин, що не залежали від волі українського народу.

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що соборність в сучасних умовах може виступати в якості провідного принципу національної єдності. При цьому, для розвитку Української державності велике значення має єдність української нації не просто в територіальному, а, перш за все, у духовному аспектах. Держава, в свою чергу, має зробити все необхідне для того, щоб кожен громадянин міг пишатись належністю до української нації.